Veche şi nouă, mereu actuală pentru orice credincios, tematica rugăciunii lui Iisus este permanent nuanţată de Părinţii niptici. Cartea de faţă, exploatând scrierile Părinţilor vremurilor din urmă, încearcă să ne grăiască, nouă celor de azi, într-o limbă pe care o înţelegem şi să ne mijlocească experienţa duhovnicească a Părinţilor tuturor veacurilor.

Lucrarea lăuntrică este urmărită atât în aspectele ei practice, cât şi teologice, pornind de la Sfântul Nicodim, care reprezintă un reper pentru literatura bisericească şi aghiorită, precum şi de la textele cuvioşilor Stareţi athoniţi din ultimele două veacuri, precum Sfinţii Iosif Isihastul şi ucenicii săi, Siluan Athonitul şi Sofronie de la Essex, Paisie Aghioritul, Porfirie Kavsokalivitul, Emilianos Simonopetritul şi alţii.

SF. NECTARIE

9 786068 840215
www.editurasfnectarie.ro

MONAH SIMEON AGHIORITUL • TREZVIA ŞI LUCRAREA LAUNTRICĂ

MONAH SIMEON AGHIORITUL

TREZVIA ŞI LUCRAREA LAUNTRICĂ

LA PĂRINŢII AGHIORIŢI DIN SECOLELE XIX-XX

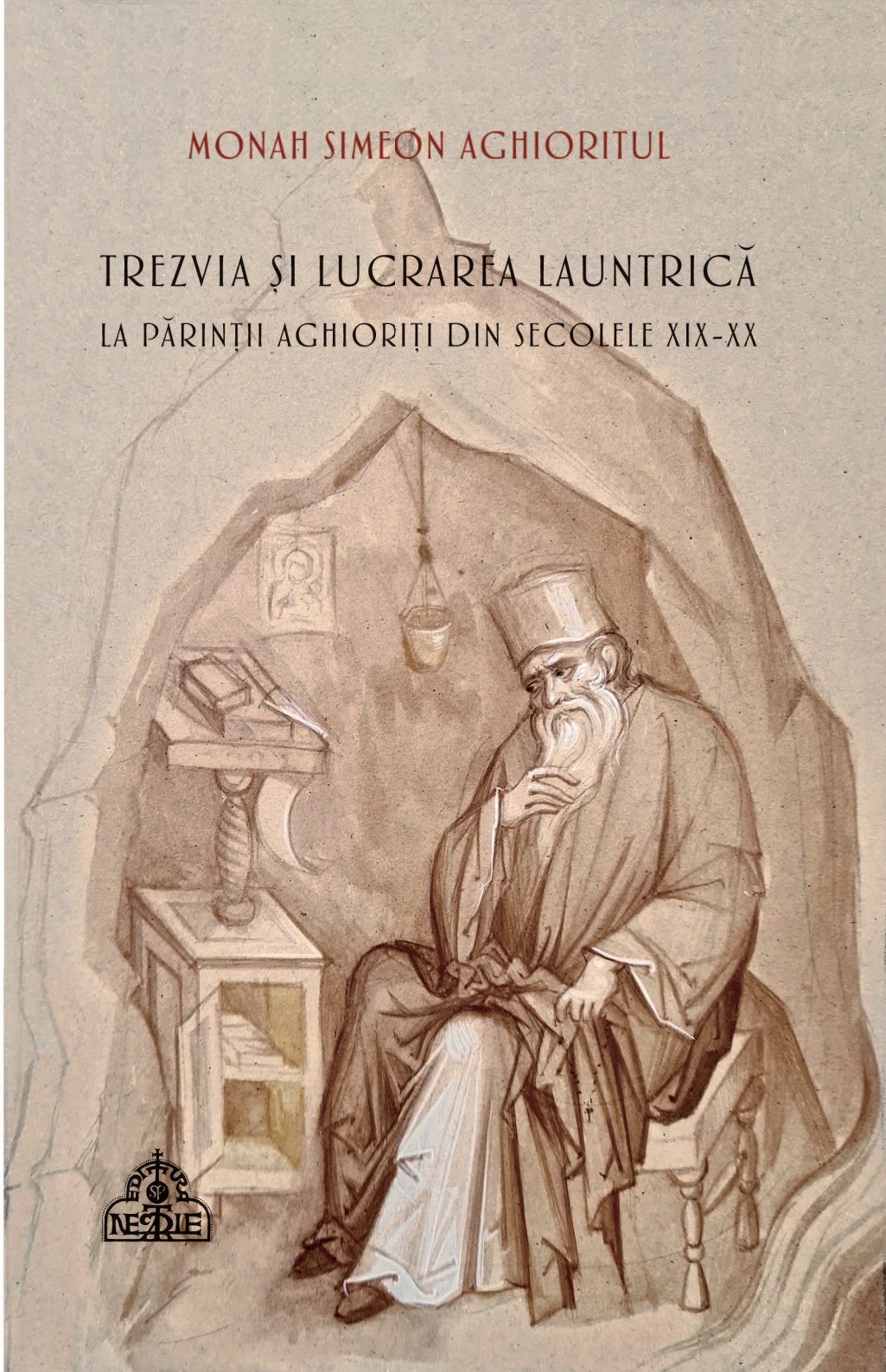

MONAH SIMEON
AGHIORITUL

TREZVIA
ŞI LUCRAREA LĂUNTRICĂ

LA PĂRINŢII AGHIORIŢI DIN SECOLELE XIX-XX

Traducere după manuscrisul: Συμεών Μοναχοῦ Ἁγιορείτου,
ΝΗΨΗ ΚΑΙ ΝΟΕΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΕΣ ΠΑΤΕΡΕΣ 19ος – 20ος ΑΙ

© pentru ediția de față Editura Sf. Nectarie, Arad, 2022

Lector: Aida Teodorescu
Corector: Nicolae Coșofreț

Concepție grafică: Baroque Books & Arts®

Imagine copertei: Desen în pensulă de Răzvan Bădescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SIMEON AGHIORITUL, monah
Trezvia și lucrarea lăuntrică la Părinții aghioriți din sec. XIX și XX / monah Simeon Aghioritul ; trad. din lb. greacă - Arad :
Editura Sfântul Nectarie, 2022
Conține bibliografie
ISBN 978-606-8840-21-5
2

PROLOG

Peninsula Muntelui Athos, Sfântul Munte, este de unsprezece veacuri loc de practicare a rugăciunii, a ascezei şi a lucrării lăuntrice, loc al căutării comuniunii cu Dumnezeu şi al desăvârşirii în Hristos. Tradiţia Muntelui are, prin urmare, ceva aparte. Ea a fost creată de oameni care au trăit cu toţii într-un anumit loc şi cu un scop concret şi, mai ales, într-o continuitate neîntreruptă de atâtea veacuri. Gheronda îi lasă moştenire ucenicului cele pe care le-a învăţat de la Părinţii săi şi din propria experienţă ascetică, astfel încât şi ucenicul, la rândul lui, să le predea urmaşilor. Astfel, Sfântul Munte, deşi a trecut prin clipe dificile sub jugul turcesc, dar şi după aceea, sub condiţiile istorice şi politice ce au urmat în Grecia, şi-a păstrat, în cele din urmă, elementele caracteristice tradiţiei sale şi a vlăstărit flori ale virtuţii, care bineînmiresmează datorită harului Duhului Sfânt.

Introducere

Prezentare istorică a isihasmului din Athos până în secolul al XIX-lea

În istoria isihasmului şi, prin urmare, în istoria rugăciunii lui Iisus distingem două etape bine delimitate: pe de-o parte, cea a Muntelui Sinai cel de Dumnezeu umblat şi, pe de alta, cea a Sfântului Munte Athos.[1]

Legătura dintre aceste două etape o face Sfântul Grigorie Sinaitul (†1346), atât din punct de vedere istoric, cât şi teologic. El a fost iniţiat în lucrarea rugăciunii lui Iisus la Muntele Sinai, iar apoi a vizitat Athosul[2], dar cu siguranţă că nu el este cel care a introdus rugăciunea lui Iisus în Sfântul Munte. Sfântul Grigorie Sinaitul doar a reînviorat flacăra rugăciunii, care era pe jumătate stinsă, pentru că atunci când a ajuns în Athos, precum spune *Viaţa* lui, nu a întâlnit decât puţini monahi cunoscători ai lucrării minţii. Din perioada Sfântului Grigorie şi din cea următoare, Athosul devine, în locul Sinaiului, centrul practicării şi iradierii rugăciunii lui

[1] Ζιλλέ, *Ἡ Προσευχή*, p. 13. [În note am păstrat siglele din ediţia greacă, menţionând între paranteze drepte şi traducerile în româneşte, acolo unde ele există, precum şi trimiterea exactă la acestea, în cazurile în care le-am putut identifica – n. tr.]

[2] *Cf.* Ζιλλέ, *Ἡ Προσευχή*, pp. 27-34.

Iisus. Aici rugăciunea își va pierde varietatea inițială și va dobândi, încet-încet, o formă neschimbată.

În lucrarea lui *Învățătură cu de-amănuntul despre isihie* și *rugăciune*, Sfântul Grigorie așază temelia teologică a vieții mistice. Viața mistică este, conform acestuia, punerea în lucrare a harului pe care credinciosul l-a primit la Sfântul Botez. Pentru aceasta, el distinge două căi: cea a ascezei, care cere mult timp, și cea a neîncetatei pomeniri și chemări a numelui Domnului Iisus, care e considerată mai scurtă. Lucrarea Sfântului Grigorie *Despre isihie* și *despre cele două feluri de rugăciune* înaintează în detalii concrete pentru punerea în practică a rugăciunii minții. În a treia sa lucrare niptică, *Despre cum trebuie să* șadă *la rugăciune cel ce se liniștește* și să nu se ridice degrabă, autorul revine la problema formei rugăciunii lui Iisus și a premiselor ei. Aceste trei lucrări constituie o bornă importantă în istoria rugăciunii.

Sfântul Grigorie l-a cunoscut în Sfântul Munte pe Sfântul Maxim Kavsokalivitul și l-a admirat în mod deosebit. Sfântul Maxim, iubitor al isihiei, și-a ars de multe ori coliba (fapt de la care și-a primit și apelativul), cu scopul de a fugi de zarva produsă de închinători. Acesta i-a povestit Sfântului Grigorie, după multe rugăminți, cum a primit harisma rugăciunii neîncetate: după ce a rugat-o pe Maica Domnului de multe ori cu lacrimi, aflându-se în fața icoanei acesteia, a trăit o simțire a căldurii și a dulcții înlăuntrul pieptului, iar inima lui a început să spună rugăciunea. Atunci s-au unit înlăuntrul lui pomenirea lui Iisus și a Maicii Domnului. Știm că expresia „pomenirea lui Iisus" se folosea deja în acea perioadă ca termen tehnic pentru chemarea numelui Său.

Sfântul Teolipt, arhiepiscopul Filadelfiei, care a adormit între anii 1310 și 1320, ocupă locul teoreticianului rugăciunii lui Iisus nu atât cât privește latura psihotehnică a acesteia

(starea trupului, regularitatea respiraţiei etc.), ci în perspectiva tămăduirii duhovnicești pe care ea o aduce. Sfântul stabilește cu minuțiozitate rolul potrivit pentru fiecare mișcare a duhului în timpul practicării rugăciunii lui Iisus

Conform Sfântului Filothei Kokkinos, Sfântul Teolipt a fost dascălul Sfântului Grigorie Palama. Totuși faima ucenicului a umbrit-o, într-o oarecare măsură, pe cea a dascălului. Sfântul Grigorie Palama a apărat rugăciunea isihaștilor atunci când monahul Varlaam din Calabria a început să se pronunţe împotriva lor, numindu-i „eretici" şi „buricari". În jurul anului 1341, egumenii şi monahii de frunte din Sfântul Munte au semnat textul Sfântului Grigorie Palama despre rugăciunea minţii şi lumina necreată, text numit *Tomul Aghioritic*. Participarea tuturor aghioriţilor la lupta despre care e vorba, a Sfântul Grigorie, arată importanţa pe care o dădeau monahii practicării rugăciunii lui Iisus şi vederii luminii Schimbării la Faţă. Sfântul Grigorie a scris şi alte multe lucrări (*Către cei ce se liniștesc*, *Capitole naturale, teologice, etice* şi *practice*, diverse *Omilii* şi *Epistole* etc.) şi s-a arătat dascăl al misticii isihaste a Bisericii Ortodoxe.

Lucrarea în „100 de capete a celor dintre monahi Calist şi Ignatie Xanthopoulos" e un text de o rară frumuseţe duhovnicească. Ambii monahi la Mănăstirea Xanthopoulos din Athos, care depindea de Sfânta Mănăstire Pantocrator, au scris lucrarea amintită, care constituie o regulă completă de viaţă. Centrul acestei vieţi pentru un isihast este rugăciunea lui Iisus, care înflăcărează toate manifestările vieţii de zi cu zi. Şi detaliile vieţii zilnice, la rândul lor, creează premisele necesare pentru practicarea rugăciunii neîncetate.

Mai mult, rugăciunea lui Iisus i-a luminat din Athos şi pe slavii ortodocşi. La aceasta a contribuit activitatea

Sfântului Nil Sorski, care a trăit pentru puţin timp în Athos, precum şi lucrarea Sfântului Paisie Velicikovski.

De la disputa isihastă din secolul al XIV-lea şi în continuare, pe parcursul întinsei perioade de robie sub jugul musulman, Sfântul Munte nu a oferit scrieri însemnate cu privire la rugăciunea lui Iisus. Totuși, în secolul al XVIII-lea, a devenit din nou centru al unei mișcări duhovnicești de răspândire a rugăciunii minţii. Este vorba de activitatea Sfinţilor Macarie Notara, arhiepiscop al Corintului, şi Nicodim Aghioritul[3].

Vom încerca, în prezenta lucrare, să urmărim principalele elemente şi practici de bază ale trezviei şi ale lucrării minţii, pornind de la Sfântul Nicodim (†1809), care reprezintă o bornă pentru literatura bisericească şi aghiorită – fiind un sintetizator al tradiţiei anterioare şi principalul inspirator al scrierilor teologice de după el – precum şi de la textele Stareţilor athoniţi de cuvioasă amintire şi pomenire din ultimele două veacuri.

[3] *Cf.* Ζιλλέ, *Ἡ Προσευχή*, pp. 35-38.

1

TEOLOGIA RUGĂCIUNII

1. Chemarea numelui lui Iisus – temeiuri biblice

> „Dumnezeu L-a preaînălţat şi I-a dăruit Lui nume care este mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de dedesubt“ *Flp. 2, 9-10*

Chemarea numelui lui Iisus are temeiuri evidente în Noul Legământ, dar rădăcinile ei adânci se găsesc în Vechiul Legământ[1]. În general, în Vechiul Legământ, numele descoperă prin sine însuşi persoana. Astfel, faptul că cineva primeşte numele de la altcineva arată superioritatea celui de-al doilea faţă de primul şi legătura lui cu acesta. Astfel, Adam a dat nume animalelor făcute de Dumnezeu pentru el, arătându-şi stăpânirea asupra lor[2]. În chip asemănător, şi Dumnezeu dă nume noi aleşilor Săi care-I duc mai departe Legământul,

---

[1] *Cf.* Ζιλλέ, *Ἡ Προσευχή*, p. 7.

[2] Fc. 2, 19-20.

CUPRINS

Prolog VII

Introducere VIII

1. Teologia rugăciunii 1
    1. Chemarea numelui lui Iisus – temeiuri biblice 1
    2. Trezvia şi lucrarea minţii – definiri ale sensurilor 5
    3. Teologia rugăciunii 7
        3. 1. Formele rugăciunii. Analiza cuvintelor. Plinătatea 7
        3.2. Viaţa mistică şi sacramentală 9

2. Asceza trezviei şi a rugăciunii 13
    1. Caracterul unitar al persoanei umane şi metoda psihosomatică 13
    2. Premise generale 21
    3. Paza minţii şi a inimii 25
    4. Paza simţurilor 32

3. Scara urcușului 39
    1. Etapele rugăciunii 39
    2. Înșelarea și modalitățile de vindecare 41
    3. Roadele rugăciunii și desăvârșirea 46
        a. Roadele rugăciunii 46
        b. Rugăciunea curată 49
        c. Rugăciunea pentru întreaga lume 51
        d. Comuniunea cu Dumnezeu în Duhul Sfânt și întru lumină 54

Prescurtări și bibliografie 63